

Tanhuankatu 2

Kaava-alueen
rakennusten ja
rakennetun
ympäristön selvitys

Tämä selvitys on tehty asemakaavan muutosehdotuksen liitteeksi. Kaava-alue sijaitsee Nokian keskustassa 4. kaupunginosassa osoitteessa Tanhuankatu 2. Haettava kaavamuutos koskee tonttia nro 22-1 sekä virkistysaluetta. Alue rajautuu Tanhuankatuun, Rounionkatuun, junarataan sekä teollisuustonttiin. Kaava-alueen lähiympäristöä hallitsevat eri aikakausina rakentuneet teollisuusrakennukset sekä läheisen pientaloalueen eri vuosikymmenien pientalot ja rivitalot.

Kaavamuutoksen tavoitteena on eheyttää keskustan kaupunkirakennetta ja tiivistää keskustan asuinrakennetta valtakunnallisten alueidenkäyttövoitteiden mukaisesti. Kaava-alueen tehokkuutta lisätään ja se muutetaan keskustaan liittyväksi, korkeatasoiseksi työpaikka-, palvelu- ja asuntoalueeksi. Kaavamuutos laaditaan tontinomistajan aloitteesta.

Tämän selvityksen tavoitteena on kartoittaa kaava-alueen ympäristön rakennetta ja kaava-alueen rakennuksia.

1. Paikan historiaa

Nokia kuului vuosisatojen ajan vanhaan Suur-Pirkkalaan, joka v. 1922 jakaantui Etelä- ja Pohjois-Pirkkalan kunniksi. Pohjois-Pirkkalasta tuli kauppalala v. 1937 ja vuotta myöhemmin nimi muutettiin Nokiaksi. Kaupunki Nokiasta tuli vuonna 1977. Nokialla on vahvat henkiset siteet hämäläisyyteen. Toisaalta Nokian alue on kuulunut hallinnollisesti vuosisatojen ajan Satakuntaan, ja taloudellisesti se on ollut osa Ylä-Satakuntaa, sittemmin Pirkanmaata.

Mahtipitäjän agraaria hiljaiseloa uinunut Pirkkala heräsi uuteen aikaan 1860-luvulla, kun vuori-insinööri Fredrik Idestam perusti vuolaan Emäkosken pohjoisrannalle uusinta paperinvalmistustekniikkaa edustaneen puuhiomon. Siihen saakka ainoat ”teolliset” laitokset olivat olleet koskenrannan myllyt, joiden oikeudet Idestam sai määrääjäksi hallintaansa.

1800-luvun lopulla kunnostettiin teollisuuden perusedellytyksiä: liikenneyhteyksiä ja energiansaantia. Porin radan valmistuessa Nokia sai oman rautatieaseman 1895 (Nokian kaupunki 2018).

Teollisuus rakentui alun perin kosken äärelle siitä saatavan vesivoiman takia. Rautatieaseman rakentumisen jälkeen alkoi asemanseutu kehittyä ja 1910-luvulla alettiin tehtaita rakentamaan myös raideliikenteen ääreen, rautatieaseman pohjoispuolelle.

2. Rakentumisen historiaa

1800-luku - 1900-luvun alku

Pitäjänkartta 1903

1900-luvun alussa maatalousalueet olivat laajimmillaan. Emäkosken pohjoisrannalla oli paperitehdas ja tehdasyhdyskunnan asutusta oli rakentunut harjulle ja asemalle johtavan tien varteen (Ahola 2010, 10).

Tehtaiden myötä Nokiasta kehittyi 1900-luvun alkuun mennessä taajaan asuttu yhdyskunta. Tehtaat huolehtivat työntekijöiden asunnontarpeesta, koska vain siten työvoimansaanti saatiin tyydytettyä ja ammattitaitoinen työväki pysymään paikkakunnalla. 1800-luvun loppupuoliskolla työväen asuinoloja järjesteltiin vuokratasarmeilla. Punaisen harjun työväen asuntoalue rakennettiin 1870-luvulla, virkailijoiden Valkoinen harju 1900-luvun alussa. Kumitehtaan rakennuttama Tyttölän asuntoalue oli yhdyskunnan suurimpia. Se rakennettiin pääasiassa 1920-luvulla (Ahola 2010, 17).

1920-1930-luku

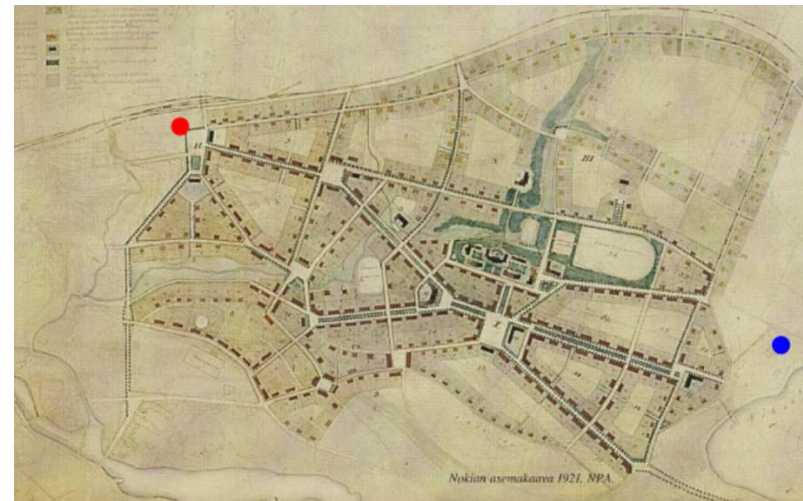

Pohjois-Pirkkalan (Nokian) kartta 1928

Nokian tehdasyhdyskunta laajeni 1900-luvun alkupuolella tehtaiden läheisyydestä harjun pohjoispuolisille peltomaille. Alueella toimineiden maatilojen peltopinta-ala oli kasvanut voimakkaasti 1900-luvun alkuun saakka, mutta 1920-luvun kartasta nähdään jo asutuksen laajenemisen vaikutukset etenkin radan varressa ja poikkiteiden ympärillä, missä peltomaita on jo otettu runsain mitoin tonttimaaksi. Uusia teitä on rakennettu: Souranderintie tehtailta asemalle ja siitä eteenpäin Pinsiöön. Teollisuuden varaama alue virran rannalla on kasvanut Kumitehtaan perustamisen myötä. Paperitehdas on jäänyt kanavan rajaamalle saarelle (Ahola 2010, 11). Radan pohjoispuolelle on rakennettu Värjäystehdas ja Rautatehdas. Asutusta on muodostunut tehtaiden tuntumaan.

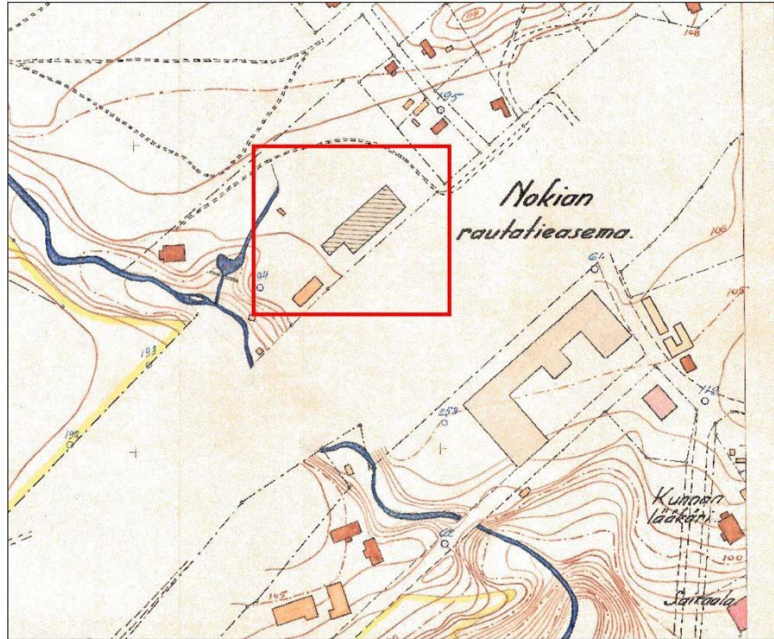
Liikenteen helpottaminen oli keskeinen tavoite edelleen 1920-luvulla, jolloin Nokia-yhtiön isännöitsijä Ingwald Souranderin

aloitteesta Pirkkalan kunta laaditutti asemakaavan Nokian keskusta-alueelle. Yhtiö oli aloittanut aluesuunnittelun jo 1919 Ilkan ja Jyränmaan tilojen eräiden alueiden kaavoituksella mestarien ja työntekijöiden asuntoja varten. Nokian kaavaa tehtiin yhtiön tuella ja suunnittelijaksi palkattiin yksityinen arkkitehti Harald Andersin. Vaikka kunta ei hyväksynyt vuonna 1921 valmistunutta kaavaa, sitä kuitenkin noudatettiin yleisesti, koska Nokia-yhtiö paikkakunnan suurimpana maanomistajana suostui toimittamaan sähköä vain kaavaa noudataville. Ohjeistusta suunnattiin erityisesti yhtiön työntekijöiden omakotirakentamiseen, jotta tontit eivät sattuisi katujen päälle. (Ahola 2010, 17).

Arkkitehti Harald Andersinin laatima asemakaava vuodelta 1921. Kaavakarttaan on merkitty rautatieasema punaisella ja Vihnuskoti sinisellä pallolla (Ahola 2010, 18)

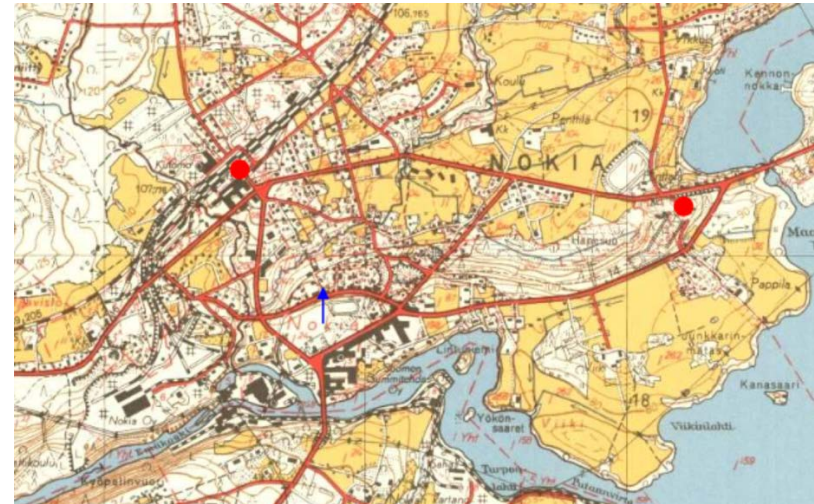
Kuntajaon jälkeen Pohjois-Pirkkalan kunta tilasi Nokian asemakaavan insinööri P. A. Ahomaalta rakennusjärjestyksen perustaksi. Kaava, johon oli otettu mukaan alueita myös radan pohjoispuolelta, valmistui vuonna 1930.

Kaavakartta vuodelta 1930 (Pohjois-Pirkkala lehti 13 A): Nokia Kutomo Oy:n tehdasrakennus Nokian rautatieaseman pohjoispuolella (Luoto, Jusila, 2012)

Kun Pohjois-Pirkkalan kunnasta tuli kaupunki, tilasi se asemakaavan suunnittelutyön arkkitehti Otto-livari Meurmanilta.

1950-1960-luku

Peruskartta, julk. 1954

Vuoden 1918 sodan ja talvisodan välillä Nokiassa rakennettiin teitä. Teiden rakentamista ohjasivat vahvistamattomat asemakaavat. Taajamassa rakennettu ympäristö oli edelleen pienimittakaavaista ja puutalovaltaista, mutta ensimmäiset kerrostalot on jo rakennettu Nokian valtatie varteen. Valtatie on kerrostaloalueiden osalta istutettu puistokaduksi. Tehdastyöväestön asuinalueet ovat leimaa antavia, mutta uusia omakotialueita on lähtenyt rakentumaan vuoden 1941 asemakaavan mukaisesti (Ahola 2010, 11).

Kaava-alueella tehdaskiinteistö on laajentunut ja asutusta on tullut lisää.

1970-luku

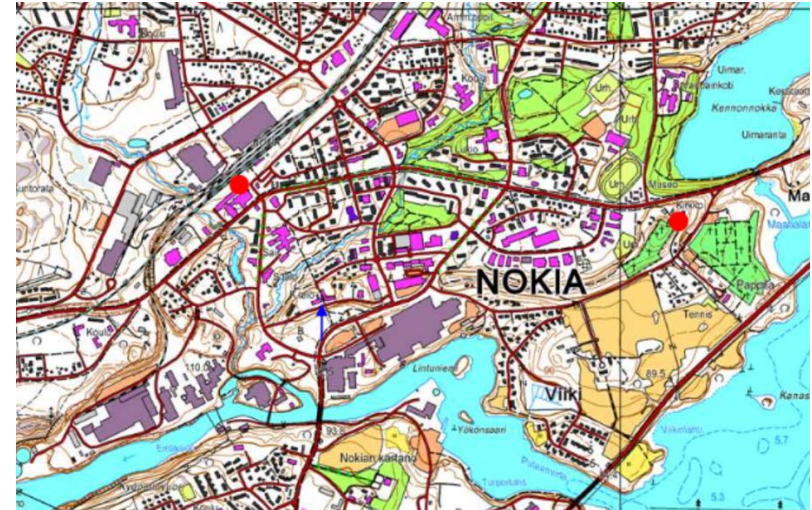

Peruskartta julk. 1975

Ydinkeskusta on saanut kaupunkimaisen luonteen ja maatalousympäristöä on enää jäljellä Viikissä ja Penttilän ympäristössä. Keskustan pääväylät on rakennettu nykyiselleen, ja ne on istutettu puistokaduiksi. Nokian liikekeskustan painopiste on siirtynyt harjulta uusien kokoajakatujen eli Välimäenkadun ja Härkitien välille, täytetyn ja tasoitetun sorakuopan kohdalle. Kumitehtaan teollisuusalueet ovat laajentuneet. Yrittäjäkadun ensimmäiset tontit on otettu käyttöön. Uusi valtamaantie on rakennettu Pyhäjärven rantaan (Ahola 2010, 12).

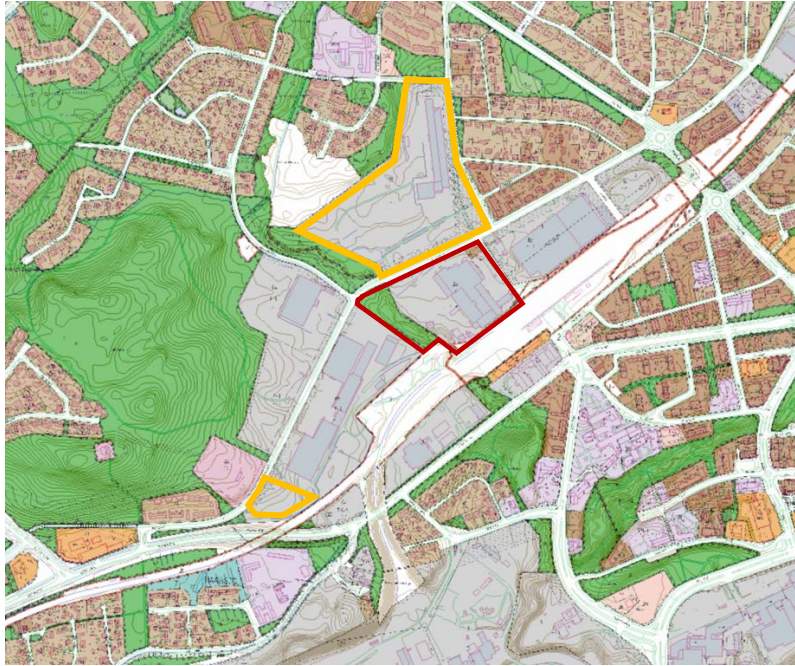
Kaava-alueella tehdaskiinteistö on laajentunut ja sen pohjois- ja länsipuolelle on tullut uusia teollisuusrakennuksia.

2000-luku

Kankaantaan viimeiset pellot on muutettu puistoiksi ja osaksi keskustan halki kulkevia viherkanavia. Rakentamisen mitta-kaava on edelleen suurentunut. Teollisuus on pysynyt vesistön äärellä sekä laajentunut rautatien ympäristössä. Pienteollisuutta on Yrittäjäkadulla. Liikekeskusta on säilynyt 1960-luvulla perustetulla paikalla (Ahola 2010, 12).

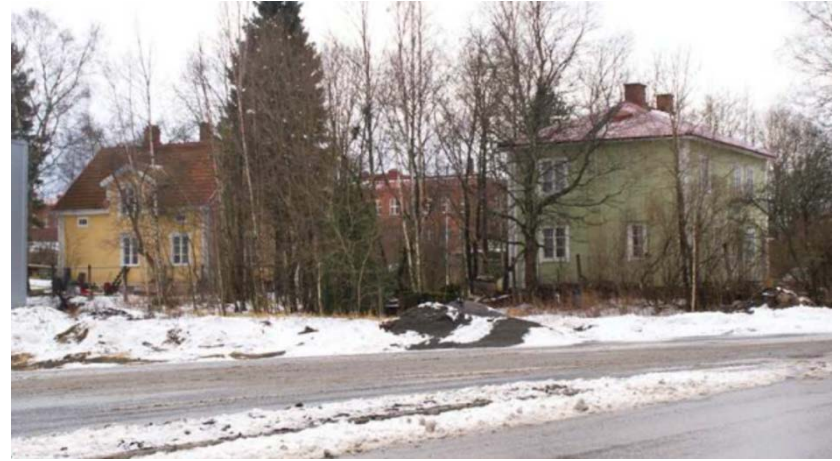
Kaava-alueella tehdaskiinteistö on laajentunut nykyiseen koookonsa. Lähialueen vanhoja tehdaskiinteistöjä on laajennettu ja alueelle on tullut myös uusia yrityksiä. Osa teollisuustonteista on edelleen rakentumatta.

Ote kantakartasta ja ajantasa-asemakaavasta, jossa kaava-alue on rajattu punaisella. Oranssilla on rajattu kahden v. 2018 vireillä olevan asemakaavan alueet, joilla teollisuus- ja varastotonttien korttelialueet muutetaan asumiseen.

3. Kaavamuutosalueen lähiympäristö

Nanson tehtaan pääovelle vievä Tanhuankatu on vanhaa Nokia-yhtiön rakennuttamaa Pinsiöntietä, joka valmistuessaan, 1920-luvun lopulla, avasi radan pohjoispuolelta uusia alueita asutukselle. Kulku radan yli asemalle on katkaistu. Tietä reunustaneesta pienestä taloryhmästä säilyneet puutalot ovat ilmeisesti molemmat 1930-luvulta. Molemmissa taloissa on alun perin ollut vähintään kaksi huoneistoa. Pihossa on vanhat saunarakennukset.

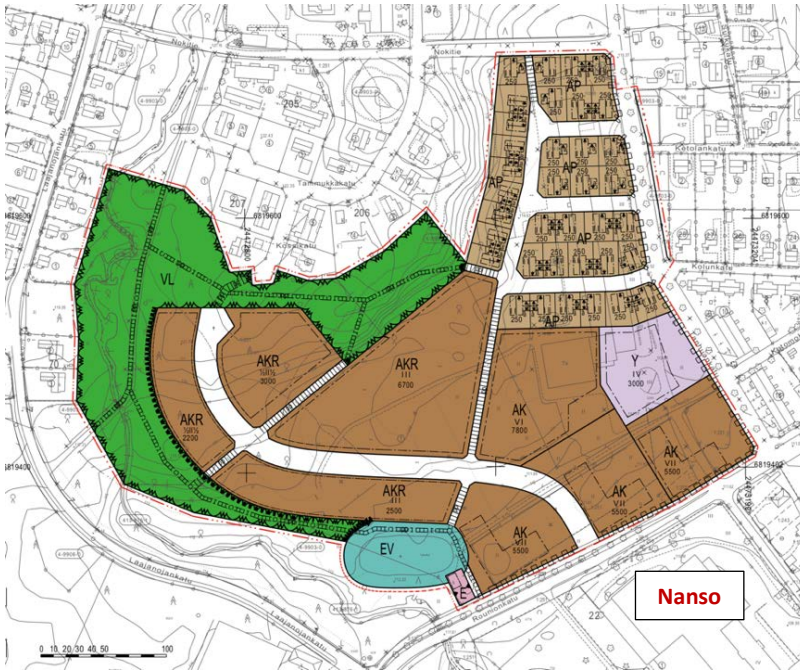

Kuvassa Tanhuankadun asutuksesta säilyneet kaksi puutaloa. Vasemmanpuoleinen Mustila on valmistunut 1934, ja perimätiedon mukaan hirsirunkoinen alakerta on rakennettu vanhoista riiden hirsistä, yläkerta on lautaseinäinen. Tilan nimi tulee talonrakentajasta, rakennusmestari Mustilasta (Ahola 2010, 45).

Näkymä Rouniontietä lounaaseen

Rouniontien pohjoispuolella, nykyisellä teollisuustontilla on jo kaadettu kaikki puusto vireillä olevan asemakaavan toteuttamisen tieltä. Kaava-alueelle, Rouniontien varteen, on suunnitelman mukaan tulossa kerrostaloja, joiden kerrosluku on VII.

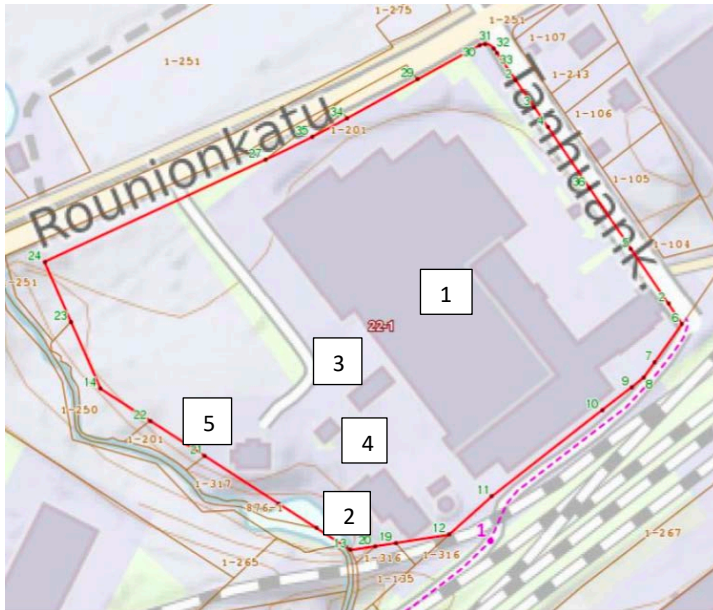
Ote Rouniontien pohjoispuolella vireillä olevasta asemakaavaluonnoksesta.

Näkymä Rouniontietä koilliseen päin, Tanhuankadun risteykseen

Rouniontien pohjoispuolella, Tanhuankadun varrella alkaa matala pientalo-/rivitaloasutus, joka on rakentunut 1950-luvulta 2000-luvulle.

4. Nykytilanne kaavamuutostontilla

1 Tuotantorakennus

2 Energialaitos

3 Autotalli

4 Varasto

5 Tehtaanjohtajan asuintalo

Tuotantorakennus

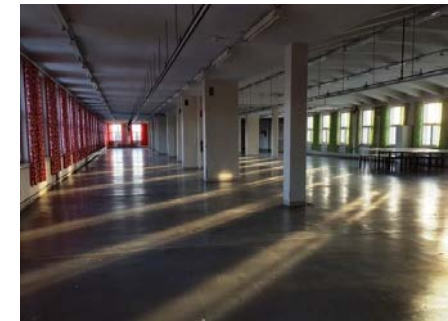
Nelikerroksista vanhaa osaa

Rakennuksen luoteispääty, etualalla pres-suhalli

Korkeinta halliosaa

Nelikerroksisen osan tuotantotilaa

Toimistoa 2. krs

Toimisto- ja ruokalasiipi

Tuotantorakennuksen, jossa on tuotanto-, varasto- ja toimistotiloja, vanhimmat osat on rakennettu 1920-30-luvuilla. Rakennusta on laajennettu vuosina 1951 ja 1959. Uusimmat halliosat ovat ajalta 1971-1983. Rakennuksen kerrosluvu vaihtelee välillä I-IV + osittainen kellarikerros. Kerrosalaa on n. 20.900 m².

Vanhoissa osissa rakenteena on paikalla valettu betonirunko/tiili. Uusimmissa osissa on betonielementtirunko ja -seinät sekä TT-laattakatto. Julkisivumateriaaleina ovat punatiili, rappaus ja betonielementti. Vesikatto on suurimmalla osalla rakennusta tasakatto+huopakate. Vanhimassa osassa on harjakatto ja peltikate.

Lämmitysmuotona on maakaasulämmitys. Kiinteistöllä on erillinen energialaitos, joka tuottaa prosesseissa tarvittavan lämpimän veden ja lämmitysenergian. Lämmityksessä hyödynnetään myös prosessivesien hukkalämpöä. Tuotantotiloilla lämminilmapuhallus ja toimistoissa vesikiertopatterit.

Vanhan osan tilat ovat rakennusajalleen tyyppillisesti monessa kerroksessa, kerroskorkeus on nykyajan tuotantotoiminnan vaatimukseen matalaa ja tilaa jakavia pilarilinjoja on tiheässä. Kerrosten välistä tavaraliikennettä varten rakennuksessa on 3 kpl tavarahissejä.

Vanhat tuotantotilat ovat matalia ja korkeus vaihtelee reilusta kahdesta metristä reiluun kolmeen metriin. 1970-luvulla rakennettujen hallitilojen vapaa korkeus on palkin alapintaan 5,0 metriä ja osa tiloista on jaettu kahteen matalaan kerrokseen. 1983 valmistuneen osan korkeus on noin 8 m. Toimistotiloja on eri puolilla rakennusta ja niitä on rakennettu kunnostus-toimien yhteydessä tarpeen mukaan lisää. Vuonna 2015 Nokian kaupungin käyttöön kunnostettiin noin 1.200 m² toimistotilaa.

Energialaitos

Rakennus on valmistunut vuonna 1983. Julkisivumateriaali on pelti. Kerrosalaa on n. 490 m². Energialaitos käsittää lämpövoimalan tekniset tilat.

Varasto

Rakennus on lämpöeristämätön ja peltiseinäinen. Kerrosalaa on n. 56 m².

Tehtaanjohtajan asuintalo

Puurakenteinen asuinrakennus on rakennettu 1940-luvulla ja se edustaa aikakaudelleen tyypillistä johtajien asuinrakennusten rakennustapaa. Kerrosalaa on n. 320 m².

Vanha asuinrakennus on heikkokuntoinen ja ollut hyvin pitkään asumaton. Catella Property Oy:n laatiman arviokirjan (8.12.2016) mukaan korjaaminen nykyajan rakentamisen vaatimustasoon vaatisi niin kalliin remontin, että sillä ei ole rakennuksena taloudellista arvoa. Täydellinen uudelleenrakentaminen ei myöskään jättäisi juurikaan alkuperäistä rakennetta jäljelle.

5. Yhteenveto rakennusten kunnosta

Tuotantolaitoksessa kokonaisuuden toimivuus jää selkeästi moderneja tuotantolaitoksia heikommaksi. Kerroksissa sijaitsevien tilojen tehokas hyödyntäminen nykyaikaisessa tuotantotoiminnassa olisi hankalaa vaikeamman saavutettavuuden ja mataluuden vuoksi. Toimistokäyttöön muutettaviksi ja hyvin kevyeen tuotantoon kerrosten tilat soveltuisivat. Uudemmat hallitilat ovat perusominaisuuksiltaan selkeitä. Tuotannon koneille on tehty lattioihin syvennyksiä ja tilojen ottaminen esim. varastokäyttöön vaatisi mm. syvennysten täyttöjä.

Rakennus on silmämääräisesti tarkastellen kokonaisuutena tyydyttävässä kunnossa. Vanhempia tiloja on kunnostettu pienemmissä osissa tarpeen mukaan. Vuonna 1959 rakennetun toimisto- ja ruokalaosan tilat on kunnostettu 1990-luvulla ja osaan 1. ja 2. kerroksista on remontoitu vuonna 2015 tilat Nokian kaupungille. Nokian kaupungin käytössä olevien tilojen osalta kunto on hyvä. Vanhimman L:n muotoisen osan kerroksista muut paitsi kolmas kerros on kunnostettu eri vaiheissa ja yleisilme niiltä osin

siisti. Nelikerroksisen osan vesikate on uusittu 2010-luvulla. Perusrakenteet ovat betonia ja tiiltä ja siten kestäviä (Catella Property Oy 2016).

Tuotantorakennusta on mahdollista kehittää ja sinne on hyvin sijoitettavissa monipuolisia toimintoja rakennukselle annetun suojelumääräyksen puitteissa.

Energialaitos on mahdollista säilyttää niin kauan kuin sille on käyttöä. Mikäli lämmitysjärjestelmä myöhemmin muuttuu, sille rakennettavien uusien teknisten tilojen sijoituspaikka ratkaistaan myöhemmässä vaiheessa.

Kylmällä varastolla ja vanhalla autotallilla ei ole erityisiä arvoja vaan ne ovat purettavissa sen jälkeen kun niille ei ole käyttöä.

Oman aikakautensa rakennustapaa edustavan, tehtaanjohtajan asuinrakennuksen huono kunto ei mahdollista sen järkevää säilyttämistä ja uutta käyttötarkoitusta. Rakennuksen asianmukainen saneeraus käsittäisi niin mittavia toimenpiteitä, että rakennuksen alkuperäisyysarvo jäisi varsin vähäiseksi. Näin ollen sille ei ole tarkoituksenmukaista myöskään antaa asemakaavassa suojelumääräystä.

6. Yhteenveto kaavamuutos ja ympäristö

Nanson tehdasalue ympäristöineen kuvastaa hyvin radan pohjoispuolen kehityshistoriaa. Alueella on hyvin säilyneitä osia alkuperäisestä asuinrakentamisesta sekä teollisuuden siirtymisestä vesivoiman ääreltä rautatieaseman ja raideliikenteen viereen. Kaava-alueella sijaitseva, säilytettäväksi suunniteltu tuotantolaitos on olennainen osa Nokian asemanseudun kulttuuriympäristöä.

Nanson tuotantorakennukselle on asemakaavakarttaan suositeltavaa antaa suojelumääräys:

Kulttuurihistoriallisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy.

Selvityksessä on esitetty myös kaupunkirakenteen ja rakennetun kulttuuriympäristön tulossa olevaa muutosta. Rounionkadun teollisuusalue on kaupunkikuvallisesta näkökulmasta muutoksia hyvin kestävä alue. Nanson tehdaskiinteistö tulee säilymään ja kehittymään entisestään, joten teollisuushistoria ei tule katoamaan paikalta vaan säilyy kaupunkikuvassa. Rounionkadun pohjoispuolen asuntorakentaminen edustaa ajallisesti monikerroksista rakennuskantaa, jota kaavamuutosalueen uudisrakentaminen naapuritonttien muutosten kanssa tulee hyvin täydentämään.

7. Lähteet

Nokian kaupunki 2010: Keskustan osayleiskaava kulttuuriympäristöselvitys,
Teija Ahola/Selvitystyö Ahola

Keskustan osayleiskaava-alueen teollisuusarkeologinen muinaisjään-
nösinventointi 2012, Kirsi Luoto ja Timo Jussila

Arviokirja 2016, Catella Property Oy

15.6.2018

Merja Kinos

merja.kinos@me.com